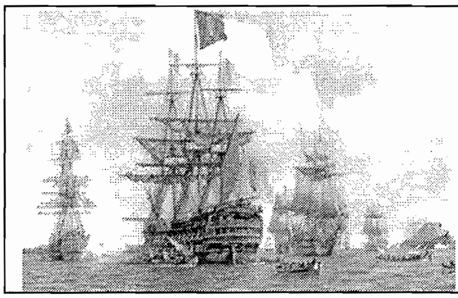
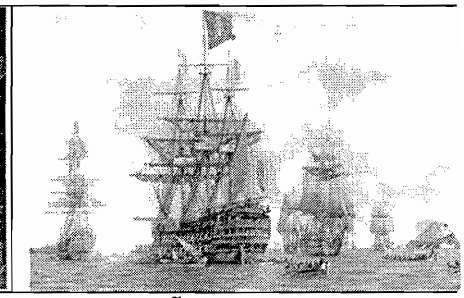

STUDIES IN MEDIEVAL AND MODERN LATIN. PROF. DR. DARCY CARVALHO. SÃO PAULO. BRAZIL, 2015

LATINITAS LUSITANA. VITA DAMIANI A GOES EQUITIS LUSITANI

VIDA DE DAMIÃO DE GÓIS (1502-1574). DAMIANUS A GOES LUSITANUS

APUD OPUSCULA QUAE IN HISPANIA ILLUSTRATA CONTINENTUR . CONIMBRICAE. EX TYPOGRAPHIA ACADEMICO-REGIA. M.DCC.LXXXXI.

VITA

DAMIANI A GOES

EQVITIS LVSITANI,

E SCRIPTIS EIVS POTISSIMVM

COLLECTA.

DAMIANVS a Goes in oppido Alanquer, quod, vt ſentit Reſendius, priſca ſecula Gerabrigam appellabant, nobili apud ſuos genere natus, Luſitanus fuit, quales in Hiſpania *Hidalgos* hodie nominant, ſiue Italici iuris, vt quidam volunt, ſiue quod patrem, vt bene nati, ciere poſſint, quomodo olim & *Patricii* Romæ dicti: Luſitanus, inquam, non Belga fuit. Fallit itaque nos Cornelius Callidius Batauus, qui in Belgicorum ſcripto-

rum

rum censum nuper hunc retulit: deceptus, credo, nominis ambiguitate in scriptura quidem, pronunciatione enim satis distinguuntur. Zelandum fuisse putat ex Goesa Zelandorum insula frumenti satis ferace. Accidit nimirum Damiano quod Homero ob præstantiam ingenii olim: cuius de patria certabant *Smyrna*, *Rhodos*, *Colophon*, *Salamis*, *Chios*, *Argos*, *Athenæ*, vt & Christophorum Longolium, eloquentiæ nomine (quæ tum existere primum, atque e tenebris emergere cæperat) Parisienses suum esse dicebant, Romani sibi vendicabant, Bataui vero repetunt. Puer igitur Damianus, optimæ indolis fuit, Emmanueli Lusitaniæ regi a cubiculis, ætateque prouectior in frugem optimam euasit. Fratrem habuit, Fructum a Goes nomine, eiusdem regis cubicularium, hominem probum, & amicis vtilem. Ille lustrandi orbis iam inde a puero cupiditate flagrabat, ne

ne obſcurus domi atque inglorius, (quod in patria fere quiſque neglectus iaceat) conſeneſceret. Per Germaniam itaque, & Belgicam Galliam, Luſitanorum Regum negotia gerens, per annos amplius quatuordecim, terra marique iactatus, honorificas obiuit legationes, ad ipſum etiam Sarmatiæ Regem, quæ Polonia hodie dicta eſt, ſenex tandem fama clarus, litteriſque diues, & prudentia inſtructus reuertit. Primum igitur in Belgium nauigio delatus, iactis iam vel in grandiore ætate fundamentis, Italiæ viſendæ, vt ſcientiarum parentis, percupidus, eruditorum hominum commendatione Patauium ſe contulit anno eius ſæculi CIƆIƆXXXIIII. Hic in Petri Bembi hominis ea ætate diſertiſſimi, & Patricii Veneti, qui poſt a Paulo III. virtutis ergo an. MDXXXIX. in Purpuratorum Patrum Collegium eſt allectus, amicitiam ſe inſinuauit. Hic hominis ele-

gantia morumque ſuauitate, vehementer delectatus, ſponte, quod aiunt, currentem incitauit, ſtudiisque calcar addidit. Quatuor ipſos annos Patauii commoratus, vſus quoque doctore eſt Lazaro Bonamico Profeſſorum diſertiſſimo. Aeſtate vero dum vindemialibus feriæ ceſſationesque dari ſolent, vltro citroque peregrinari, gruum more, conſueuit: ſiue quod ingenio eſſet Mercuriali, & profectioni adſueuiſſet, ſiue quod capitis vertigine aſſidue conflictaretur, cui malo vectationem præſens adferre remedium medicorum filii affirmarunt. Vſus & amicitia eſt crebris litteris Iacobi Sadoleti, & Chriſtophori Madrucii Cardinalium, quorum hic Tridenti, Carpentoracti ille præſulem agebat. Anno vero eius ſeculi XXXVIII Louanium poſtliminio rediit, & Conradum Goclenium, quique illi ſuccenturiatus fuit, Petrum Nannium Latinæ doctores linguæ, vt di-

diſertos homines, & eruditos in primis coluit. Muſicæ autem a pueritia deditus, vſque eo Luſitanicæ gentis ritu excelluit, vt ea componeret, quæ in templis alii modularentur. Sic & Athenienſes Muſicam litteris, ac gymnaſticæ, natationique coniunxiſſe accepimus: pro quibus, e palliata comœdia, in togatam retulit Terentius Venationem & Philoſophiam, ad quam libero dignæ homine artes & Muſica referantur.

Quod plerique omnes faciunt adoleſcentuli,
Vt animum ad aliquod ſtudium adiungant, aut equos
Alere, aut canes ad venandum, aut ad Philoſophos.

MVSICAM autem Damiani, popularis eius Andreas Reſendius, poeta eius æui non ignobilis, celebrauit hoc epigrammate.

Elige utro mauis horum te nomine dici;
An Phœbi an Orphei; dulcis vterque modis.

Aut

Aut (si non spernis genus) a quo Musicæ primum
Inuenta est, nobis sis, Damiane, Tubal.

Hvic altera ex parte respondere Poeticam non ignorans, quod hæc rythmis, illa sonis, vtraque numeris con stet; & licet grandis iam natu esset, discere non erubuit, Latinæque sese Eloquentiæ addixit M. Catonis exemplo, qui iam septuagenarius Græcas litteras (quas cum gente ipsa cane peius & angue ad eam diem oderat) tam auide arripuit, quasi diuturnam sitim explere vellet. Sed quo usus Damianus magistro; poeta ipse dixerit.

Quis docuit? suus ille Grapheus. quis duxit in alti
Pimplaei montis culmina sacra? Grapheus.
Quis pinxit? suus ille Grapheus, Cornelius idem
Nouit qui & versu, & pingere peniculo.

CORNELIVS

Cornelivs autem hic a ſecretis fuit Reipublicæ Antuerpienſis, vt & Ioachimus Polites, Goeſa Zelandiæ oriundus poeta egregius, & ab actis Reipublicæ (*Graphiarios* ibi nominant) qui & carmine Damianum prædicauit. Hic animum tandem ad matrimonium appulit, duxitque Hagæ comitis (quod oppidum Batauorum curia eſt) nobilem virginem Ioannam ab Hargen, liberaliter educatam, eleganti forma, dignamque quæ viri illi nuptui daretur, præpterea nemini. Quemadmodum in Epithalamio, quod poſt vitam ſubiecimus, Alardus Amſtelredamus cecinit.

Svstvlit ex ea filium, cui Emmanuel a Rege illo Portugaliæ inuicto nomen erat: de quo nomine, & omine in pueri recens nati Genethliacum luſit Petrus Nannius.

Ab aula, ac palatina ſeruitute, animum pridem abduxerat, vt ſtudiis ſe

daret

daret commodius, posteritatique subseruiret, memor illius Marci Varronis sententiæ, quæ *legendo scribendoque produci* vitam iubet, hortante eodem & stimulos addente versibus, Andræa Resendio Eborensi, vate insigni, & aulicæ iam vitæ pertæso: vt veteris illud poetæ, identidem vterque memoria repepeteret.

—— *exeat aula. Qui vult esse pius.*

IGITVR domicilium Louanii post tot tantasque peregrinationes, veluti in sede Musarum collocarat; cum ecce tanquam Dauus, comœdiam turbans, interuenit bellum, quieti eius inuidens. Etenim anno CIƆIƆXXXXI obsessa vrbs Louaniensis a Martino Rossemio Duce non impigro, qui Geldrorum copias, Regis Gallorum auspiciis, in Banbatinum agrum, Caroli Cæsaris vexandi causa, ductabat: & proprius factum nihil quam vt vrbem occuparet, nisi

scho-

ſcholaſticorum vis obſtitiſſet, inſtruente copias, animoſque adente Damiano; qui cum ſenatus populique nomine durantibus induciis ad hoſtes exiuiſſet, & ab ipſis in vincula coniectus eſſet, violatas inducias cauſantibus, cum ſocio ſuo Metero duobus aureorum liliorum millibus redemptus eſt: vt terga tandem hoſtis verterit, & in fugam ſe dederit. Cuius etiam virtutis nomine, gratias publice ſtudioſis Nannius Rhetor egit ea oratione, quæ in manibus eſt: deſcripſitque eam ipſam obſidionem Damianus Oliſipone, vt & Gelrogallicam illam coniurationem, obſidionemque Antuerpienſem Io. Seruilius, verius ſane copioſiuſque narrans, quam in ſui temporis Annalibus, Paulus Iouius. Ceterum de variis Damiani opuſculis, quæ ſenior Louanii edidit, approbante Academia vniuerſa hæc fere leguntur. *Dienſis in India oppugnatio*, qua Luſitanorum ea virtus enituit, vt

profli-

profligatis Turcarum copiis victoria ſint potiti. *Lappiæ deſcriptio ac deploratio. Laudatio* item *Hiſpaniæ*, quam Nannio, vt victoriam illam Bembo, inſcripſit, qui tum Venetam meditabatur Hiſtoriam. Sebaſtiani autem Munſteri calumnias refellit, qui Hiſpanos famelicos, de alieno ſemper ſaturos, & peregrinos homines, duros, feroces, immanes, imperitos, ingenio infelices, inelegantes in ſua coſmographia venenis referta vocaſſet. *Aethiopica quoque legatio* magnam legenti voluptatem adfert: vt & *Oliſiponenſis vrbis deſcriptio.* Igitur hiſce ingenii monumentis, & morum ſuauitate, facilitate, & erga doctos liberalitate non modo apud ſuos clarus extitit, ſed & exteris hominibus carus, acceptusque uſque eo fuit, vt vel inviſum, abſentemque vnice diligerent. Nam & in Germania (de Italia enim & Belgio iam commemorauimus) obſeruabatur ab eruditis homi-

hominibus, Henrico Glareano, Bonifacio Amerbachio, & Sigiſmundo Gelenio, quorum hic ſuas in *C. Plinii Naturalem hiſtoriam* obſeruationes doctas, & laborioſas, Damiano libens dedicauit Glareanus libris *de Muſica* honorifice prædicauit. Senex in patriam honoris gratia a Rege accitus, vt patriam ſcribere hiſtoriam regia auctoritate pergeret, calumniis æmulorum circumuentus (virtutis enim comes inuidia eſt) in vinculis cauſam dicere coactus eſt. Tandem in libera cuſtodia domus atque vrbis verſans, domi ſuæ mortuus repertus eſt, ſiue apoplectico correptus morbo, ſiue a furacibus ſuffocatus famulis, incertum. Illud certum, meliori dignum exitu fuiſſe. Viuent tamen perpetuo ingenii monumenta. Imagini eius a Philippo Gallæo Antuerpiæ in æs inciſæ Benedictus Arias Montanus, elogium hoc aſcripſit.

Gentis

Gentis Thucydides enarrat gesta Pelasgae,
Romana claret Liuius historia:
Hic alia vt taceam sera data scripta senecta,
Aethiopum accepit nomen ab historia.

EPITHA-

EPITHALAMION
DAMIANI A GOES
EQVITIS LVSITANI,
ET
IOANNAE AB HARGEN HAGENSIS,
PER ALARDVM AMSTELREDAMVM.

NEC melius teneris iunguntur vitibus vlmi,
Nec plus Lotos aquas; littora Myrtus amat:
Quam Gosio *lepida est sociata* Ioanna *marito,*
Quam generosa suum deperit Harga *virum.*
Tam bene rara suo miscentur cinnama nardo:
Addita quam vero est Penelope Historico.
Quam Platanus rivo gaudet, quam populus vnda,
Et quam limosa canna palustris humo,
Tam formosa suum complectitur Harga *maritum,*
Tam coniux Hargam *suscipit ipse suam.*
Qualiter æquaevo sociatam palmite vitem
Vlmus amat: iunctum sic colit Harga *virum.*

Qualis

Qualis vbi Oceani renouatus Lucifer unda
Laudatur veneri: sic Equiti Harga *placet.*
Exiit in cælum ramis felicibus arbos,
Lusitanus ab hac est generatus Eques.
Vt Phebe stellas, vt fratris lumina Pheben
Vincunt, sic vincit dotibus Harga *suis.*
Fœmina digna illis, quos aurea condidit ætas,
Principibus natis, principe digna viro,
Digna quidem facies pro qua vel obiret Achilles,
Vel Priamo belli caussa probanda foret.
Floridior prato, longa procerior alno,
Splendidior vitro, candidiorque nive,
Candidulum lucet sic per bombicina corpus,
Calculus in liquidis vt numeratur aquis.
Nobilis vt species spectando viraginis urget,
Ipse alimenta sibi maxima præbet amor,
Carpit item vires, vritque subinde videndo
Fœmina, clamque faces addit & igniculos.
Rure leuis verno flores apis ingerit alueo,
Sic Hargæ *placidus leniter afflat amor.*
Vt Venus ante alios astrorum dirigit ignes
Luciferum, lucem sic amat Harga *suam.*
Arctius ac hederæ procera astringitur ilex,
Vnam itidem in carnem corpora suntque duo.
Qualiter artificis iuncturae pollice ceræ

Acci-

Accipiunt formas igne manuque datas,
Non aliter Gosii *docilis quoque coniugis* Harga
Sedula se placido commodat ingenio.
Vt floret semper laurus, nec fronde caduca,
Carpitur, æternum sic habet Harga *decus.*
Et prius incipient turres vitare columbae,
Antra ferae, pecudes gramina, mergus aquas,
Hargam *ab amore suo quam duxerit vlla senectus,*
Seu Vir Nestor erit Titoniusve Senex.
Nil adeo validum est (adamas licet alliget illud)
Vt maneat casti firmius igne thori.
Nil ita securum blandoque recognitum amore,
Non sit vt inferius, suppositumque thoro.

GENE-

GENETHLIACVM
IN CL. V. DAMIANI
A GOES
EQVITIS LVSITANI
FILIVM EMMANVELEM,

PETRI NANNII.

TANDEM laeta dies Erythraeo digna lapillo
Advenit, & patrem te Damiane *facit,*
Ominis haud vani est tanta haec clementia caeli,
Quaeque sua ex hyeme nubila nulla tenet.
Indulsit natura tibi, brumaeque novavit
Tempora, vernali dulcia temperie.
Quoque magis posses cognoscere munera divae,
Quamque haud fortuitis casibus istud agat:
Antea ab imbriferis maduerunt omnia nimbis,
Nulla vel pluviis ho. · serena fuit.
Vt metus adfuerit, ne · fraga terra vetustas

Du-

Deucalioneas perpeteretur aquas.
Sed poſtquam in lucem proceſſit puſio dulcis,
Omnia mutata clara fuere vice.
Nil Iouis in vultu reſidet moeſtumque minaxque,
Nec frontem placidam ſaeua procella tegit,
Vt matrem foueat, ſimul vt puerum ipſe ſalutet,
Maiale arridens fundit ab axe iubar,
Nil mirum, dedit Alcioni, cum parturit oua,
Incubitus fœdis imbribus vt careat.
Haud aequum fuerat tibi, ſi Damiane *negaret,*
Quod capit ex ipſo parua quotannis auis.
Sed puero blandus nitidiſſima lumina ſpargit,
Auſpicium vt faciat firmiter inde bonum.
Imbre madet caelum quoties miſer editur infans,
Gaudia praeſagit lux ſine nube micans.
Adiuuat augurium tam ſanctum nomen, vt inde,
Ad quae ſit genitus fata puer, videas.
Nobiſcum Deus *eſt Hebraea voce notatur*
Accepit nomen quod tuus Emmanuel.

Parca quod adneuit, cognata vocabula monstrant,
Sic distractus equis rumpitur Hyppolitus.
Sic Agamemnon habet diuturni praelia Martis,
Atque moras belli nomine significat.
Exitium sonat ipse suum de nomine, primus
Qui cecidit Phrygia Protesilaus humo.
Sic Eua viuentum genetrix, sic Moses ab vndis
Liber ab euentu nomina digna gerit.
Sic erit Emmanuel diuis comitatus vbique
Atque satis faciet nominis officio.
Cresce puer, patremque refer, sint numina tecum
Praesidioque Dei quidquid agas facias,
Regibus, atque Deis commune hoc nomen habetur
Quod natalitiis accipis auguriis.
Sit mens caelestis, sit semper numine plena,
Regius in magno pectore sitque animus.
Te Lusitanum, Batauum, simul atque Brabantum
Noris, & has terras esse tuam patriam.

DAMIA-

DAMIANI A GOES

EQVITIS LVSITANI

OPVSCVLA

QVAE IN HISPANIA ILLVSTRATA

CONTINENTVR.

CONIMBRICÆ.

EX TYPOGRAPHIA ACADEMICO-REGIA.

M.DCC.LXXXXI.

Cum facultate Regiae Curiae Commissionis Generalis pro Examine & Censura Librorum.

Taxatum hujus Libri pretium est 500 r.